BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2023 JÚNIUS – DECEMBER
16. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

2 A lengyel gázpolitika és a Három Tenger Kezdeményezés
GÁL MÁTÉ

19 Lengyelország politikája a 2014-es ukrán válságot követően
LUX BENÁMIN

30 Recenzió: Transition «verte» et métaux « critique»
PAPP GÁBOR

CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

corvinusculture.com

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

16. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

2023 JÚNIUS – DECEMBER

BUDAPEST

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, 2023

© Biztonságpolitikai Szemle

Főszerkesztő

Dr. Rada Péter, Dr. Stepper Péter

Tördelőszerkesztő

Nyilas Laura

Szöveggondozás és hivatkozások

Nyilas Laura

Borítóterv

Oláh Tamás

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület

Budapest

Felelős szerkesztő:

Dr. Rada Péter

© CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

corvinusculture.com

ESSZÉ

A LENGYEL GÁZPOLITIKA ÉS A HÁROM TENGER KEZDEMÉNYEZÉS

Gál Máté

ABSZTRAKT

A lengyel biztonságpercepció mindenkori meghatározója az orosz birodalmi törekvések és az az ellen való hatékony fellépés. Ezt a stratégiai alapvetést Lengyelország energiapolitikájában is alkalmazza. A lengyel gázpolitika remek példája annak, hogy a politikai elhatározás és annak következetes szakpolitikai kivitelezése, hogyan segít diverzifikálni egy ország gázellátását és növelni energiabiztonságát, ezáltal hozzájárulni stratégiai céljaihoz.

Kulcsszavak: Lengyelország, energiapolitika, gázpiac

BEVEZETÉS

A 2022 február 24-én kirobbant orosz-ukrán háború nemcsak a két említett ország közvetlen katonai konfliktusát hozta el, hanem a nyugati világ és Oroszország újbóli egymásnak feszülését. Ez törést okozott a V4 együttműködésben, bár korábban számos kérdésben, így az energiabiztonság vonatkozásában is virágzott az együttműködés.[1]

Habár közvetlen katonai konfliktus a Nyugat és Oroszország között nincsen, a soft power eszközök használata igenis jelen van a konfliktusban. Míg a Nyugat különböző gazdasági szankciók révén próbálja ellehetetleníteni az orosz gazdaságot a háború támogatásától, ill. próbálja megbuktatni az orosz vezető elitet, addig Oroszország a tavalyi év folyamán elsősorban az európai energiaellátásban elfoglalt kiemelt szerepével próbált visszaélni. Mindennek köszönhetően tavaly év folyamán drasztikus változásokon ment át az európai energiapolitika, ezen belül is elsősorban a gázpolitika. Az európai államok többségében az állami- és versenyszféra szereplőinek alkalmazkodóképességének köszönhetően sikerült viszonylag gyorsan alkalmazkodni, mindazonáltal a kialakult helyzet és az arra való alapvető felkészületlenség korrigálása óriási pénzösszegeket emésztett fel. Továbbá újra felszínre hozta az energiabiztonság és a diverzifikáció fontosságát, melyet Európában sokáig elnyomott a politikai akarat hiánya és az olcsó – elsősorban orosz - energiára épülő gazdasági növekedés és az azzal járó fejlődés kényelme.

Lengyelország tekintetében ugyanakkor az orosz gáz elapadása talán váratlanul, de semmiképpen sem felkészületlenül érte az országot és annak ellátását.

Jelen cikkben a lengyel energiapolitika sajátosságait vizsgálom, kiemelt figyelmet szentelve a gázpolitikára, ill. azt elemzem, hogy miként lehetséges egy következetes energiapolitikával ténylegesen leépíteni az oroszországi importfüggőséget, továbbá, hogy ez, hogyan kapcsolódik a lengyel stratégiai törekvésekhez.

A modern Lengyelország mindenkori energiapolitikájának meghatározó tényezője az ország szénkészletei. Lengyelország elsősorban ezen készletekre hagyatkozva építette ki energetikai infrastruktúráját és ezen készleteknek köszönheti gazdasági fejlődését. Szénkészletei és azok kitermelése, ill. felhasználása miatt Lengyel-

ország az Európai Unió egyik „legpiszkosabb” energiafelhasználója, ezzel párhuzamosan pedig komoly szakpolitikai nézeteltérései

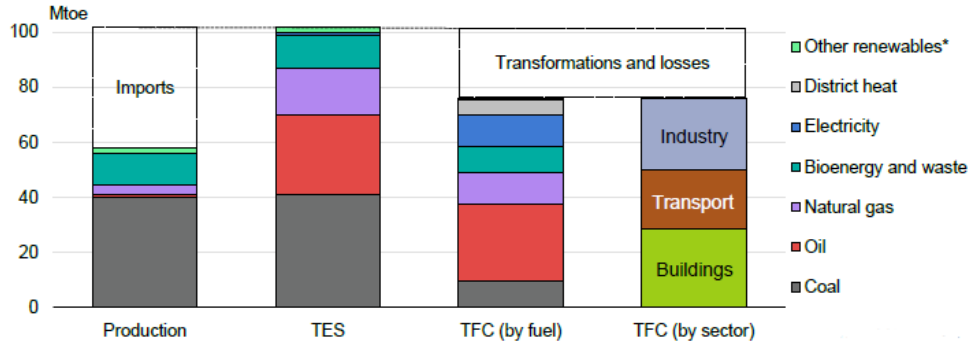

1. ábra: Energiatermelés, ellátás és igény Lengyelországban, 2020

voltak az Európai Unióval, ill. az általa kitűzött energetikai- és klímacélokkal. Mindezek ellenére Lengyelország, ahogy nemzeti energiastratégiájában – Energy Policy of Poland Until 2040 - is megfogalmazza, támogatja az EU által kitűzött klímapolitikai célokat, ugyanakkor energiaszektorának átalakításába beépített egy bizonyos speciális nemzeti derogációs mechanizmust, tekintettel az erős szén-hidrogén függőségre. Továbbá megfogalmazza azt is, hogy az állami energiapolitika törvénybe iktatott célja az energiabiztonság, a gazdasági versenyképesség biztosítása, az energiahatékonyság és az energiaszektor környezetre gyakorolt hatásának csökkentése.[2]

Lengyelország a 2010-es években jelentős gazdasági növekedést produkált. 2010 és 2019 között az ország GDP-je 38%-kal emelkedett, míg 2019-ben az ország gazdasága 4,7%-kal növekedett, mely jelentősen meghaladta az uniós átlagot (1,5%). Ugyanakkor a mutatós gazdasági növekedés mellett az energiaigény is jelentősen megnövekedett, elsősorban az ipari és a szállítási szektor növekvő igényeinek köszönhetően.[3]

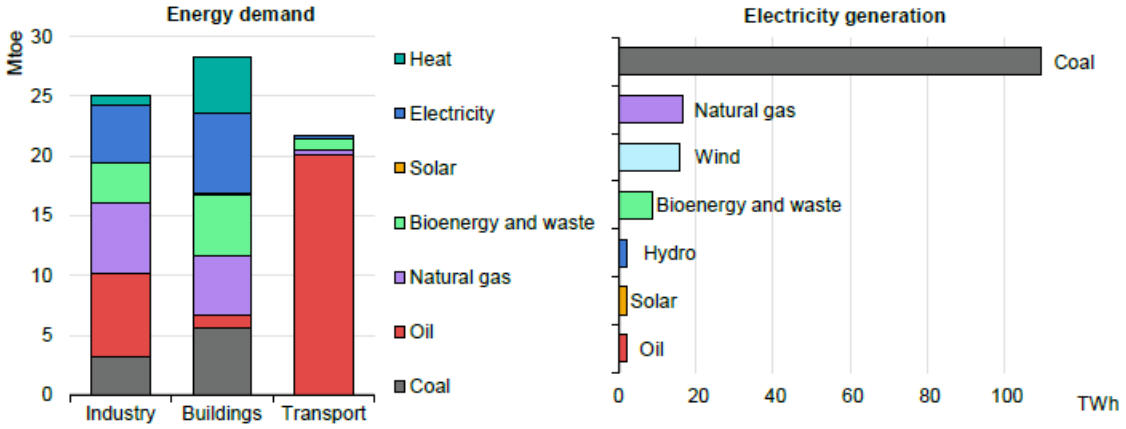

2. ábra: Energiaigény ágazatonként és elektromosenergia-termelés különböző erőforrások által Lengyelországban, 2020

A lengyel energiaellátás 88%-át a fosszilis energiahordozók teszik ki, melynek legnagyobb részét 40,6%-kal a szén jelenti, amelyet 29,6%-kal követ az olaj, majd 17,4%-kal a földgáz. Mivel Lengyelország olajban és földgázban szegény ország, ezért ezen igényeit, minimális hazai kitermelés mellett, importból fedezi. Ahogy már korábban is szó volt róla, Lengyelország szénkészletei megha-

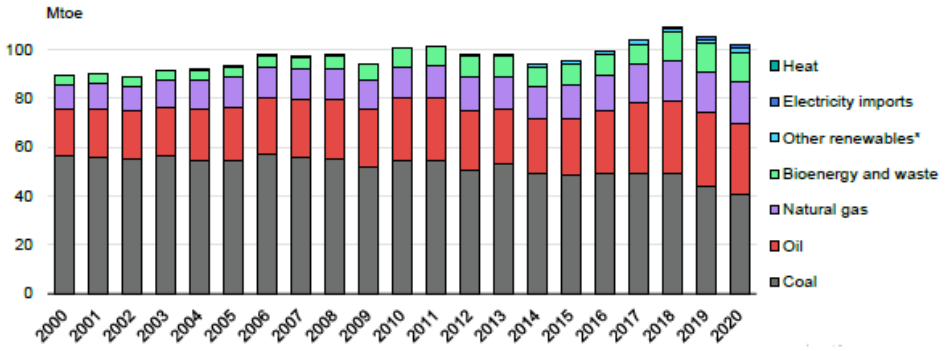

3. ábra: Teljes energiaellátás (TES) Lengyelországban, 2000-2020

tározóak és központi szerepet játszanak a lengyel gazdaságban. Ugyanakkor a szén szerepe csökkenő tendenciát mutat a teljes energiaellátást tekintve, 2010 és 2020 közötti időszakban 54%-ról, 41%-kra esett, szerepe jelentősen csökken az elektromos áram előállításában, ill. a távfűtésben. Továbbá érdemes megemlíteni, hogy a lengyel szénkitermelés is csökkenő tendenciát mutat, 2018-tól kezdve pedig Lengyelország nettó szénimportőrnek számít, elsőszámú beszállítója pedig Oroszország.[4]

Lengyelország végső energiafelhasználásának 39%-át az olaj teszi ki, melyet 16%-kal követ a villamos energia, 15%-kal a földgáz, 13%-kal a szén, 9,2%-kal a bioenergia, 7,5-kal a távhő, és egyelőre

minimális szerepet kapnak a megújulók. Az energiaigény nagyjából egyenlően oszlik meg az ingatlanszektor (35%), az ipar (34%) és a szállítási szektor (31%) között.[5]

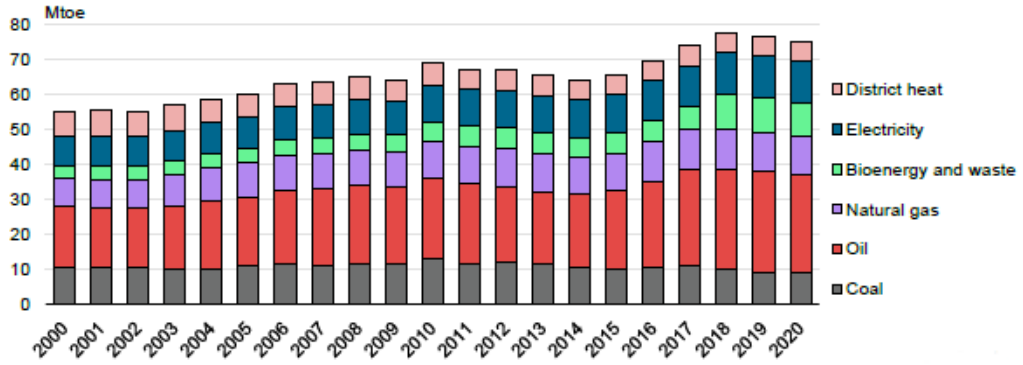

4. ábra: Teljes végső fogyasztás (TFC) Lengyelországban, 2000-2020

A lengyel energiapolitika a földgázra, mint a klímacélok elérését szolgáló átmeneti erőforrásra tekint és komoly szerepe van a szénfelhasználás visszaszorításában. Jól mutatják a földgáz szerepének erősödését a számok, hiszen 2010 és 2020 között a lengyel földgázigény 17,2 milliárd köbméterről 21,4 milliárd köbméterre emelkedett, elsősorban az ipari igények, ill. a villamosenergia és hőgenerálásra történő felhasználás megnövekedése miatt.[6]

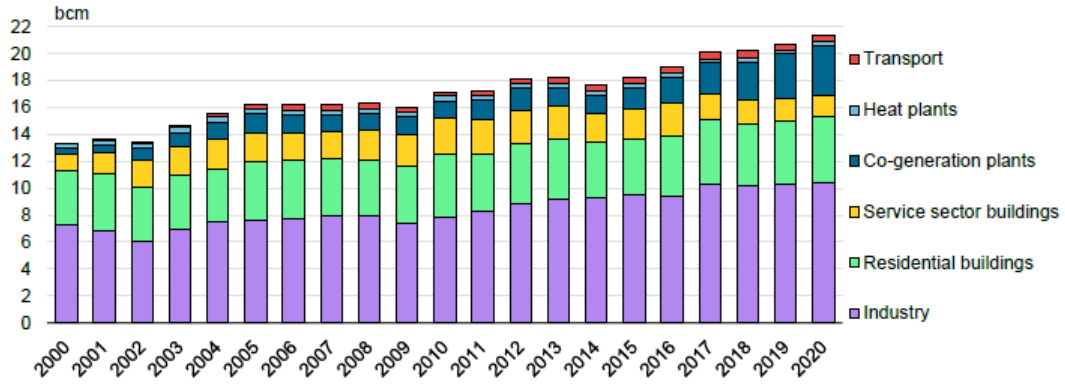

5. ábra: Szektoronkénti fölgázigény Lengyelországban, 2000-2020

Az EPP2040 szerint a gázigény tovább növekedhet és 2026-ban elérheti a 26,2 milliárd köbmétert, 2030-ra pedig elérheti a 30 milliárd köbéter körüli mennyiséget. Sőt a dokumentum úgy becsüli, hogy ezen mennyiség a 2040-es évek elejéig megmaradhat.[7]

Mivel Lengyelország nem egy földgázban gazdag ország, így gázigényét kénytelen importból fedezni. A 2010 és 2020 közötti időszakban a lengyel földgázkitermelés csak minimálisan csökkent, ugyanakkor a megnövekedett igényeknek köszönhetően az import mennyisége emelkedett 63%-ról, 72%-kra. Mindez nominális értéken azt jeleni, hogy a 2010 és 2020 között a lengyel földgázimport 10,3 milliárd köbméterről, 16,5 milliárd köbméterre emelkedett. Az importált földgáz 78%-a érkezett vezetéken keresztül 2020-ban, ugyanakkor a lengyel LNG-projekt 2016-os működésbe állása óta jelentősen megnövekedett az LNG importja, mely 2020-ban már 22%-ot tett ki. [8]

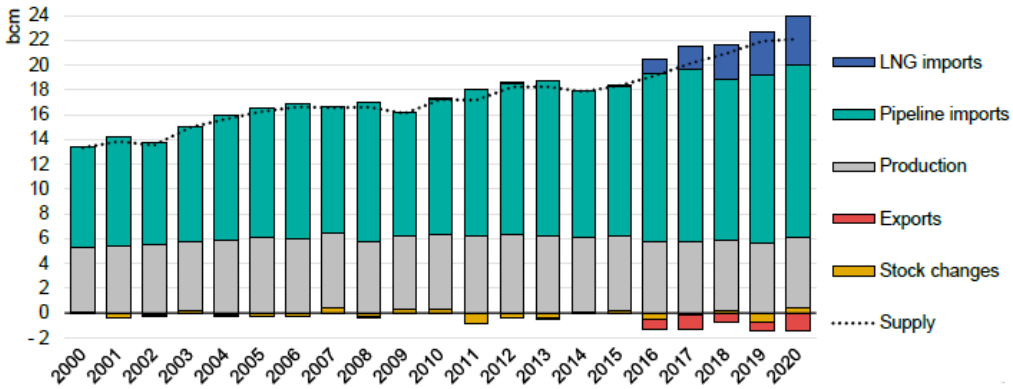

6. ábra: Földgázellátás Lengyelországban, 2000-2020

A beszerzési forrásokat tekintve Oroszország sokáig meghatározó partnernek számított, ugyanakkor az LNG projekt következményeként Lengyelország kilépett a világpiacra, melynek köszönhetően bővültek a beszerzési forrásai. Ilyen partnerek többek között Katar vagy az Amerikai Egyesült Államok. Meg kell továbbá jegyezni, hogy Lengyelország minimális mennyiségben exportált az utóbbi években, kizárólag Ukrajnába földgázt.[9]

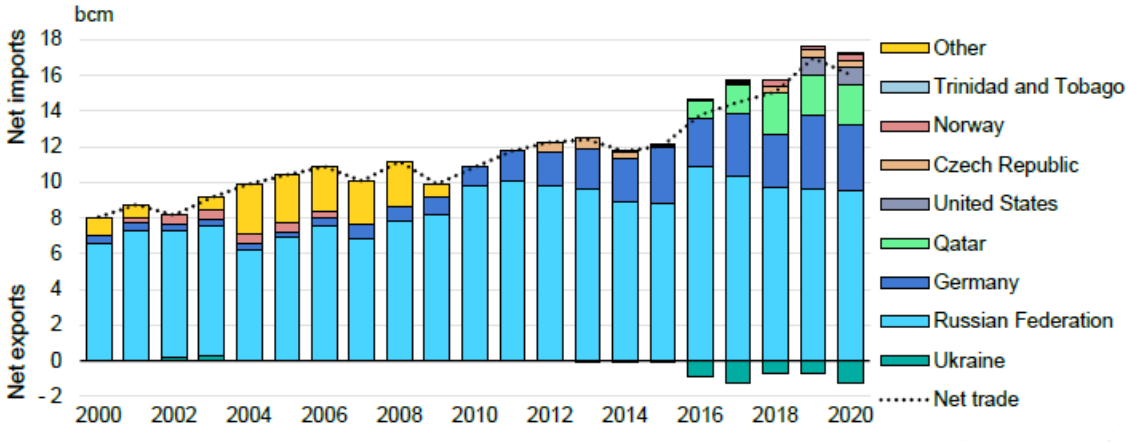

7. ábra: Lengyelország nettó gázkereskedelme partnerenként, 2000-2020

Lengyelország igazodva stratégiai elképzeléseihez - vagyis, hogy csökkentse nagyfokú energiafüggőségét egyetlen forrástól - diverzifikációs törekvéseinek részeként jelentős mértékben akarja csökkenteni, ill. az elmúlt években csökkentette is a keletről történő gázfüggőségét. Ennek a stratégiának része többek között a lengyel LNG-projekt.[10] Az alábbiakban a klasszikus lengyel gázinfrastruktúra felépítését veszem górcső alá.

A lengyel gázinfrastruktúra alapvetően két rendszerből áll. Az E-rendszerből, mely a gázellátás 96%-át biztosítja, ill. az L-rendszerből, mely a minimális nyugat-lengyelországi gázkitermelés termékét juttatja el a helyi fogyasztókhoz. 2020-ban Lengyelország vezetékes interkonnektivitása a környező országokkal napi 73 millió köbméter földgáz importját és 13 millió köbméter exportját teszi lehetővé. Lengyelország gázinfrastruktúráját tekintve 7 belépési pontja van az országnak a következő helyszíneken: Lasów, mely a német határon található,

8. ábra: A lengyel földgázszállító infrastruktúra

Cieszyn, mely a cseh határon található, Drozdowicze és Hermanowice, melyek az ukrán határokon találhatók, és Wysokoje, mely a fehérorosz határon található.

Ezenkívül az Oroszországból Nyugat-Európába gázt szállító Yamal gázvezetéknek is van két becsatolási pontja a lengyel gázrendszerbe, Wloclawek és Lwow helyszíneken. Ezenkívül a fő gázrendszerhez nem csatlakozó területeket kiszolgáló gázrendszerek 3 irányból kapnak gázt, melyek a következő helyszíneken találhatók: Tieterowka, mely a fehérorosz határon található, Branice, mely a cseh határon található, ill. a GCP Gaz-System/ONTRAS pont, mely a német határon található. A lengyel gáztároló kapacitások a gázigényhez képest viszonylag mérsékeltek. Az E-rendszerre kapcsolódó gáztárolók kapacitása 3,17 milliárd köbméter, míg az L-rendszerre kapcsolódó tárolási kapacitás 0,2 milliárd köbméter. Ugyanakkor az utóbbi időben összesen 0,7 milliárd köbméterrel sikerült bővíteni a tárolási kapacitásokat, sőt a fokozatos bővítés napirenden van.[11]

Ahogy korábban már említettem, Lengyelország és az Európai Unió között komoly érdekellentét volt a klímapolitikai célok kompromisszumos kialakításánál, mindazonáltal a lengyel nagystratégia teljességgel oroszellenes, melynek megvannak a történelmi-geopolitikai okai, ugyanakkor így talán nem meglepő, hogy a keleti importfüggőségét le akarja építeni. A következőkben kifejtésre kerülnek a lengyel kül- és biztonságpolitikát befolyásoló, elsősorban földrajzi és geopolitikai tényezők, valamint az ezzel kapcsolatos gázpolitikai törekvések és célok, a közelmúltra és a jövőre való figyelemmel.

Lengyelország regionális szinten nagy államnak számít, uniós szinten pedig közepesnek, mely közös határon osztozik Oroszországgal (Kalinyingrád), ill. rendelkezik tengeri partszakasszal is. Habár a történelem folyamán többször is voltak orosz fennhatóság alatt, Lengyelország a hidegháború ideje alatt tagozódott be abba a szovjet-orosz befolyás alatt álló energiapolitikai rendszerbe, mely a mai napig meghatározó Európa-szerte és amely tranzitországként tekint a kelet-európai államokra. Lengyelország eme beágyazottság feloldásának érdekében tett igen komoly erőfeszítéseket a közelmúltban.

A lengyel biztonságpercepció alapvetően elítélő a mindenkori orosz birodalmi törekvésekkel szemben, így célja, hogy olyan államok vegyék körül, melyek elsősorban az orosz, de bármilyen más befolyástól függetlenek. Ennek a törekvésnek a kicsúcsosodása a kelet-közép európai államok NATO és EU csatlakozása[12]. Ugyanakkor a transzatlanti szövetségbe való csatlakozás nem feltétlenül

biztosította Lengyelország és régiós államok energetikai függetlenedését.[13]

Ennek eredménye, hogy Lengyelország 2015-ben Horvátországgal együtt útjára indította a Három Tenger Kezdeményezés (TSI) projektjét, amelynek 2016-ban New Yorkban volt az első csúcstalálkozója. A lengyel felfogás szerint a regionális interkonnektivitás megteremtése az egyes államok fejlettségi szintjét növeli, melyek így közvetett módon képesek többet áldozni saját katonai képességeikre, védelmükre, függetlenségük teljeskörű megőrzésére. Ez pedig a régió ellenállóképességét is növeli, így kiszolgálva a lengyel stratégiai érdekeket.[14]

Lengyelország az elmúlt évtizedben képes volt olcsó gázt biztosítani fogyasztói számára, mivel lehetővé tette ezt elsősorban a hosszútávú orosz gázszerződés, mely 2022 végén lejárt (habár 2022. áprilisában Oroszország egyoldalúan felfüggesztette a gázszállításokat Lengyelországba). Ennek köszönhetően több makrogazdasági mutató is pozitív irányba mozdult el az utóbbi tíz évben Lengyelországban. Az Eurostat adatai szerint ugyanis például 2010 és 2019 között a lengyel egy főre eső GDP 10%-kal növekedett.[15] 2010-ben a 9,7%-osnak mért munkanélküliségi ráta 2020-ra 3,2%-kra csökkent.[16] A kutatás-fejlesztésre költött bruttó hazai kiadások majdnem megháromszorozódtak.[17]

Lengyelország továbbá érdekelt ugyan a liberalizált gázpiaci feltételek megteremtésében, ugyanakkor lengyel gázpiac egyelőre még erősen koncentrálódik az állami olaj- és gázvállalat PGNiG, ill. a Gaz System S.A. kezében. És habár a legtöbb szabályozás a gázárak tekintetében 2017-ben eltörlésre kerül, a háztartások számára a kiskereskedelmi gázárak tekintetében 2027-ig meghosszabbították a szabályozások érvényben maradását az árak volatilitásától való aggodalmak miatt. Mindazonáltal a diverzifikációs és piaci liberalizációs törekvések nem feltétlenül fedik egymást és Lengyelországban egyelőre a diverzifikációs törekvések nagyobb hangsúlyt kapnak, melyet egy centralizált gázpiaci háttérrel hatékonyabban meg lehet valósítani.[18]

LNG PROJEKTEK – ŚWINOUJŚCIE, GDANSK

A lengyel gázpolitika diverzifikációs törekvéseinek egyik legfontosabb közelmúltbéli beruházása a swinoujscie-i LNG terminál, mely 2016 óta operál és eredetileg évi 5 milliárd köbméter (bcm)/év

földgáz, azaz 320 ezer m3 LNG befogadására képes. Bővítési munkálatoknak köszönhetően a terminál kapacitása 2022. áprilisától évi 6,3 milliárd köbméter, melyet 2023 végére tovább szeretnének bővíteni évi 8,3 milliárd köbméterre, melynek költségei 425 millió euróra rúgnak, melyből 105 millió eurót a Környezeti és Infrastrukturális Operatív Program keretein belül az EU fog finanszírozni.) Amennyiben a bővítések realizálódnak a terminál képes lesz kielégíteni a lengyel gázigény egyharmadát. A terminál az állami tulajdonban lévő rendszerüzemeltető Gaz-System kezében van, míg a PGNiG 2038-ig birtokolja a terminál kapacitásait.[19]

A terminál lehetőséget biztosít Lengyelország számára, hogy kilépjen az LNG világpiacára, mely komoly lépés az orosz import leépítése felé. Ugyanakkor nem csak Lengyelország számára fontos az LNG, hiszen ez lehetőség teljes Közép-Kelet-Európa számára. Komoly szerepet kap a TSI-n belül is a terminál, hiszen az Észak-Dél Gázfolyosó északi végpontjául szolgál.[20]

Lengyelország célja további LNG kapacitások kiépítése, hiszen a Gdanski-öbölbe tervez egy FSRU-t (Floating Storage Regasification Unit), melynek kapacitását évi 4,5 milliárd köbméterre tervezik és az elképzelések szerint 2025-re készül el.[21]

Stratégiai céljához igazodva, Lengyelország komoly erőfeszítéseket tesz interkonnektivitásának bővítésére, mellyel nem csak saját ellátásbiztonságát, de a környező országokét és közvetett módon egész Közép-Kelet-Európáét erősíti.

GIPL

A GIPL (Gas Interconnection Poland-Lithuania) célja, hogy becsatolja a Balti Államokat, ill. a Baltic Connectoron keresztül Finnországot az Uniós gázellátási láncba, létrehozva ezzel egy regionális piacot, enyhítve a régió kitettségét Oroszország irányába, ill. erősítve az ellátásbiztonságot.

9. ábra: A GIPL és a Balticconector

A GIPL a lengyel Holowczyce és a litván Jauniumai települések között húzódik, több, mint 500 km hosszan. Kapacitását tekintve a GIPL Litvániába évi 2,4 milliárd köbméter gázt, míg Lengyelország irányába évi 1,9 milliárd köbméter földgázt képes szállítani. Az 509 millió eurós beruházás megvalósítását az EU a Connecting Europe Facility (CEF) keretein belül 277 millió euróval támogatta. A vezeték 2022 májusa óta üzemel, megvalósítva ezzel az EU BEMIP célkitűzéseit. A projekt természetesen szerepel a Három Tenger Kezdeményezés Priority Projects listáján, immáron elkészült státusszal.[22]

LENGYEL-SZLOVÁK INTERKONNEKTOR

A Lengyel-Szlovák Interkonnektor szintén két szomszédos állam közötti, hiányzó infrastruktúrát pótol. Sőt ezzel ténylegesen összekapcsolja a Baltikumi régiót a Közép-Európai régióval, hozzájárulva így az észak-dél tengelyen megvalósítani kívánt célokhoz. A Strachocina és Velké Kapušany (Nagykapos) között húzódó vezeték lengyel irányba évi 5,7 milliárd köbméter földgázt, míg szlovák

10. ábra: A lengyel-szlovák interkonnektor

irányba évi 4,7 milliárd köbméter földgázt képes szállítani. A 134 millió eurós beruházást az EU a Connecting Europe Facility (CEF) keretein belül 54 millió euróval támogatta.[23] Az interkonnektort 2022 augusztusában átadták, 2022 októberétől pedig működésbe állt a vezeték. Habár a projekt önállóan a Három Tenger Kezdeményezés Priority Projects listáján nem szerepel, az Észak-Dél Gázfolyosó kialakításában kulcsfontosságú szerepe van.[24]

BALTI GÁZVEZETÉK

A Balti gázvezeték az egyik kiemelt projektje a Baltic Energy Market Interconnection Plannek, vagyis a BEMIP-nek. Célja, hogy infrastrukturális összeköttetést létesítsen Lengyelország és Norvégia között, Dánián keresztül, ezzel pedig kulcsfontosságú földgázforráshoz juttassa Lengyelországot, ill. a Baltikum régióját. A projekt megvalósítása újabb komoly mérföldkövet jelent a regionális diverzifikációs és ellátásbiztonsági törekvések számára. A Balti gázvezeték egy 1,6 milliárd eurós beruházás, mely a lengyel Gaz-System és a dán Energinet vállalatok együttműködése során valósul meg. A Balti gázvezeték alapvetően már meglévő infrastruktúrára épül, hiszen a norvégiai Stavangert és a német Dornumot összekötő Europipe II gázvezetékből ágazik el, majd Dánián és a Balti-tengeren keresztül jut el a lengyel partokig, bekapcsolódva a lengyel gázvezetékrendszerbe. A 950 km hosszú vezeték évi 10 milliárd köbméter földgáz szállítására képes lengyel irányba, ugyan-

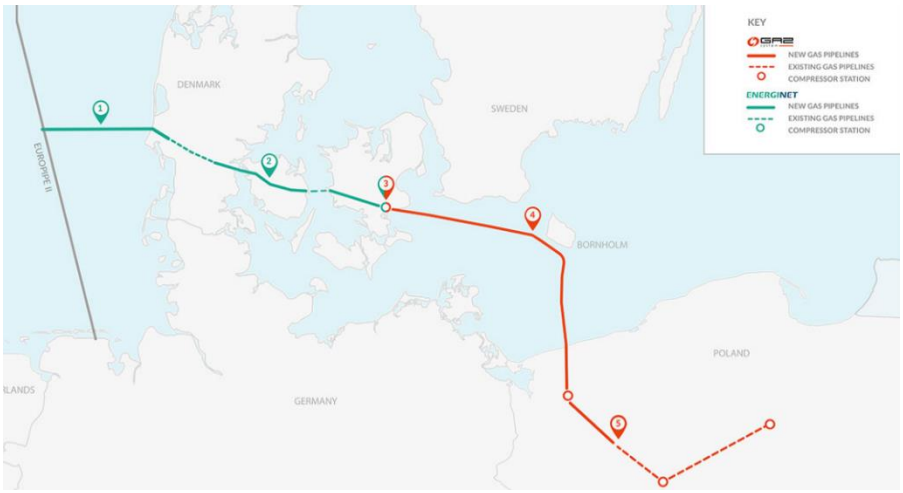

11. ábra: Balti gázvezeték

akkor évi 3 milliárd köbméter gázt Lengyelországból Dániába is képes eljuttatni. A vezeték 2022. októberétől üzemel, ugyanakkor teljes kapacitással csak 2023 elejétől működik. A Balti gázvezeték 2013 óta szerepel az EU PCI (Project of Common Interest) listáján, megvalósítása összesen 716 millió euróba került, melyből az EU a CEF-en keresztül 214 millió eurót biztosított. Habár önállóan a balti gázvezeték nem szerepel a Három Tenger Kezdeményezés Priority Projects listáján, ugyanakkor része a diverzifikációs és integrációs törekvéseknek a Három Tenger Kezdeményezés régiójában.[25]

Lengyelország tehát földrajzi elhelyezkedése, történelmi és geopolitikai tapasztalatai alapján alakította ki azt az irányvonalat, mellyel képes leépíteni az orosz dependenciát és regionális szinten vezető állammá tud válni. Ebbe a keretrendszerbe illeszkedik bele a Három Tenger Kezdeményezés, melyre Lengyelország egyfajta eszközként tekint, amely segített neki céljai eléréséhez. A lengyel oroszellenességet belpolitikai szinten konszenzus övezi, mely politikai irányvonalhoz megfelelő keretrendszer kialakítása szükséges. A Három Tenger Kezdeményezés tökéletesen illeszkedik ebbe a keretrendszerbe, így lengyel részről a TSI-re elsősorban politikai,

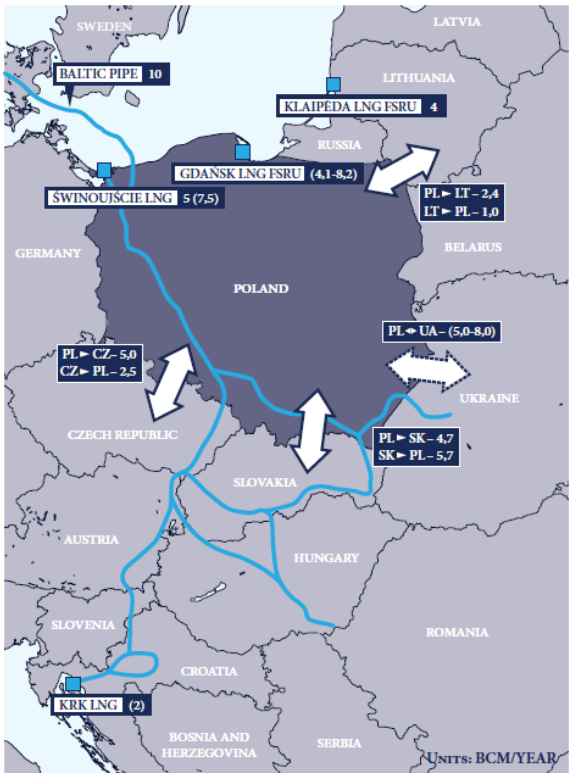

12. ábra: Észak-dél gázfolyosó

geopolitikai szemszögből tekintenek, a gazdasági szempontok másodlagosak. Mindazonáltal a gazdasági szempontok cseppet sem elhanyagolhatóak, hiszen egy gazdaságilag erős és egységes régió több forrást tudna allokálni a katonai szektorba, így fokozva militáris és elrettentő képességeit. Habár a kezdeményezésnek hivatalosan nincsen közvetlen katonai aspektusa, lengyel részről a kezdeményezésben komoly katonai és egyéb biztonságpolitikai potenciált is látnak. Ide tartozik az energiabiztonság kérdésköre és elsősorban az orosz gázimport-dependencia leküzdése, melynek megvalósítására Lengyelország igen komoly erőfeszítéseket tett meg.[26] Az ezzel kapcsolatos projektek fentebb kifejtésre is kerültek és habár egyenként nem mindegyik projekt szerepel a Három Tenger

Kezdeményezés Priority Projects listáján, annak keretrendszerébe mindegyik beleillik.

Ahogy korábban említettem, a gazdasági és energetikai aspektusoknak kiemelt szerepet szán Lengyelország, ugyanis azáltal, hogy megvalósítja terveit, nemcsak lecsatlakozik az orosz gázról, de gyakorlatilag egy regionális gázbrókerré fejleszti magát, melynek nyertesei elsősorban és közvetlenül a lengyel állami energiavállalatok lesznek. [27]

A lengyel stratégiai és energiapolitikai célkitűzések továbbá remekül illeszkednek az USA kelet-európai külpolitikai stratégiájába.[28] Így az USA komoly támogatója a Három Tenger Kezdeményezésnek, melyben a keleti kihívások ellensúlyát látja. Mindez tovább erősítheti a lengyel-amerikai szövetséget, mely szövetség további mélyítésével tovább nőhet Lengyelország súlya a régióban és Európában.[29]

Lengyelország tehát úgy tekint a Három Tenger Kezdeményezésre, mint elsőszámú regionális projektre, így annak elsőszámú nemzeti finanszírozója is. A Lengyel Nemzeti Fejlesztési Bank 500 millió Euróval járult hozzá a kezdeményezés befektetési alapjához. Ekkora hozzájárulás még kizárólag a román féltől érkezett be. [30]

A lengyel stratégiát alapvetően egy belpolitikai konszenzus övezi, így az, ill. az abban helyet kapó Három Tenger Kezdeményezés sem kerülne veszélybe, egy esetleges belpolitikai fordulat esetén. A lengyel hozzáállás a kezdeményezéshez tehát gyakorlatilag megkérdőjelezhetetlen, a kezdeményezés jövőjével kapcsolatos kérdések tekintetében véleményem szerint a legkomolyabb kérdőjel még mindig annak finanszírozása.

Az ezzel kapcsolatos problémák pedig a lengyel közép-hatalmi státuszhoz, ill. annak megszerzéséhez köthetőek. A kezdeményezés több tagállama nézi ferde szemmel Lengyelország ezen törekvéseit és ennek köszönhetően tartózkodóbbak a kezdeményezéssel kapcsolatosan. Ezen államok közé sorolható a régió vezető gazdaságaként jellemzett Ausztria, ill. Csehország és Szlovákia is. Ezen államok minimális pénzügyi hozzájárulást sem hajlandók tenni a kezdeményezés felé.[31] Ebből a szempontból tehát a regionális verseny megkérdőjelezhetetlen, kérdéses ugyanakkor, hogy a fokozódó interdependencia és régiót érintő fenyegetések és kihívások menynyire képesek ezt a fajta versenyt mérsékelni, esetlegesen feloldani.

Lengyelország tehát a Három Tenger Kezdeményezés létrehozója és legnagyobb támogatója, zászlóvivője, nélküle valószínűsíthetően kiüresedne a formátum. Ennek elkerülés érdekében szorgalmazza Lengyelország a kezdeményezés intézményesítését, egy Titkárság létrehozását. Továbbá érdekelt lehet Lengyelország a pénzügyi háttér biztosítása érdekében az Európai Unióval való szorosabb együttműködésre.[32] Ez a fajta közeledés talán végleg feloldhatja a kezdeményezéssel kapcsolatos uniós félelmeket. Ugyanakkor a kezdeményezés komolyabb uniós megfinanszírozásával és céljainak megvalósításával a lengyel törekvések is tovább erősödhetnek.

Lengyelország tehát mindenképpen az elsőszámú állama a Három Tenger Kezdeményezésnek. A kezdeményezés céljainak megvalósításával Lengyelország nyerné a legtöbbet. Összességében nem csak regionális szinten erősödne meg, de a kezdeményezésen keresztül megerősítve transzatlanti kapcsolatait, európai szinten is növelni tudja súlyát a nemzetközi térben.

---

[1] A V4 együttműködésről 2022 előtti eredményeiről és azok lengyel vonatkozásairól lásd: Stepper, Péter (2018) A kényszermigráció mint biztonsági fenyegetés a visegrádi országokban, *Nemzet és Biztonság*, 11:1. 132-158. o.; Stepper, Péter (2018) A visegrádi együttműködésről a magyar elnökség kapcsán, *Külügyi Szemle*, 17:2 41-62.o.; Stepper, Péter (2022) A V4-együttműködés politikaelméleti magyarázata(i): A funkcionalista integrációelmélet strukturalista alternatívája, *Külügyi Szemle*, 21:1, 3-34.o.

[2] Ministry of Climate and Environment (2021): *Energy Policy of Poland Unitl 2040*. Warsaw. forrás: https://www.gov.pl/web/climate/energy-policy-of-poland-until-2040-epp2040 (letöltve: 2023.01.07.) (3-4.o.)

[3] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review*. forrás: https://www.iea.org/reports/poland-2022 (letöltve: 2022.10.10.) (11.o.)

[4] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (11.o.)

[5] *Uo.,* (17-19.o.)

[6] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (131.o.)

[7] Ministry of Climate and Environment: *I.M.* (33-38.o.)

[8] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (131-133.o.)

[9] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (131-133.o.)

[10] MINISTRY OF CLIMATE AND ENVIRONMENT: *I.M.* (33-34.o.)

[11] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (133-135.o.)

[12] Részletesen a többi ország politikájáról lásd: Nyilas, Laura, Stepper, Péter: "A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása I. Csehország és Szlovákia", MKI Elemzés, KE-2023/40., Nyilas, Laura, Stepper, Péter: "A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása II. Lengyelország", MKI Elemzés, KE-2023/41.; Rada, Péter, Nyilas, Laura: "Europe Whole and Free and the Global Zeitenwende", European Mirror, Vol. 16, No. 2 (2023), pp. 73-88. https://doi.org/10.32559/et.2023.2.5; Rada, Peter: "The Rubik's Cube of Visegrád", in: Kancik-Koltun, Ewelina (ed.) (2022): 30 Years of the Visegrad Group. Volume 2: Basic Project Ideas and International Reality, Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press, pp. 1-16.; Rada, Peter: "US-Visegrad Realities in Biden's World of Democracies", Politics in Central Europe, Vol. 20, No. 1 (2024), pp. 193-210. https://doi.org/10.2478/pce-2024-0008; Rada, Péter, Usiak, Jaroslav, Ewelina, Kancik-Koltun, Ewelina, Cabada, Ladislav, 2023. Highlights of Visegrad in our Perspective. In: Rada, Péter (ed.), 2023. The Past, Present and Future of Visegrad Cooperation.

Budapest: Budapesti Metropolitan Egyetem (2023) pp. 2-12.; Rada, Péter, 2021. 30 years of Visegrad Cooperation and the Transatlantic Relations". BiztPol Affairs, Vol. 9. No. 2, 3-13. o.; Nyilas, Laura, 2023. Common Challenges and Cooperation with the Visegrad Four: Sectoral Analysis of the Visegrad Security. In: Rada, Peter (ed.). The Past, Present and the Future of the Visegrad Cooperation. Budapest: Budapest Metropolitan University, pp. 35-48.

[13] Kamil JARONCZYK, Wojciech PRZYBYLSKI (2022): Poland: Regional leadership stunted by governance dilemmas, *Three Seas Initiative Mapping National Perspectives.* szerk. A. Sprüds, M. Vargulis. Latvian Institute of International Affairs, Riga. forrás: https://liia.lv/en/publications/three-seas-initiative-mapping-national-perspectives-1002?get_file=1 (letöltve: 2022.09.07.) (130.o.); Nyilas, Laura, Stepper, Péter, 2023b. A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása II. : Lengyelország. MKI ELEMZÉSEK 2023:41 pp. 1-10., 10 p.

[14] *Uo.,* (131.o.)

[15] EUROSTAT (Online): *GDP per capita in PPS*. *I.M.*

[16] EUROSTAT (Online): *Unemployment by sex and age – monthly data. I.M.*

[17] EUROSTAT (Online): *GERD by sector of performance*. forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RD_E_GERDTOT/default/table?lang=en (letöltve: 2022.09.11.)

[18] Anna MIKULSKA (2022): How Much Gas is Enough?: Energy Security and Natural Gas Infrastructure in the Baltic Sea Region, *The Future of Energy Consumption, Security and Natural Gas LNG in the Baltic Sea Region.* szerk. K. Liuhto. University of Turku. Palgrave Macmillan, Springer. forrás: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-80367-4 (letöltve: 2022.09.11.) (342.o.)

[19] Wiktor HEBDA (2021): *The North-South Gas Corridor in the Context of Poland's Gas Transmission System – A Perfect Opportunity to Diversify Gas Resources*. Energies 2021, 14, 7188. MDPI, Basel. forrás: https://www.mdpi.com/1996-1073/14/21/7188 (letöltve: 2022.09.11.) (4.o.)

[20] JONES, OLECHNOWICZ: *I.M.* (11.o.)

[21] IEA (2022): *Poland 2022 Energy Policy Review. I.M.* (134.o.)

[22] TSI (Online): *GIPL*. Priority Projects, Status Report. forrás: https://projects.3seas.eu/projects/gipl-interconnector-republic-of-poland-republic-of-lithuania-(submitted-by-poland) (letöltve: 2022.09.22.)

[23] TSI (Online): *Diversification of gas supply sources and integration of gas infrastructure in the Three Seas Region*. Priority Projects, Status Report. forrás: https://projects.3seas.eu/projects/diversification-of-gas-supply-sources-and-integration-of-gas-infrastructure-in-the-three-seas-region-diversification-of-gas-supply-sources-and-integration-of-gas-infrastructure-in-the-three-seas-region-with-the-implementation-of-the-altic-pipe-project-and-cross-border-interconnections-republic-of-poland-slovak-republic-and-republic-of-poland-ukraine (letöltve: 2022.09.22.)

[24] EUSTREAM (Online): *Construction of Poland – Slovakia Gas Interconnector completed.* forrás: https://www.eustream.sk/en/about-us/press/news/dokoncenie-vystavby-prepojovacieho-plynovodu-polsko-slovensko.html (letöltve: 2022.10.10.)

[25] TSI (Online): *Diversification of gas supply sources and integration of gas infrastructure in the Three Seas Region. I.M.*

[26] Valerie KORNIS (2022): *Poland,s Perspective on the Three-Seas-Initiative*. Friedrich Naumann Foundation for Freedom. forrás: https://www.freiheit.org/central-europe-and-baltic-states/polands-perspective-three-seas-initiative (letöltve: 2023.01.10.)

[27] JARONCZYK, PRZYBYLSKI: *I.M.* (130.o.)

[28] Kozma, Klementina - Stepper, Péter (2023): Az atlantizmus bástyái: Lengyelország és Románia kapcsolatai az Amerikai Egyesült Államokkal a 2020-as években, *Külügyi Szemle*, 22:4, 96-121.o.

[29] *Uo.,* (131-133.o.)

[30] *Uo.,* (126.o.)

[31] Gorana. GRGIC (2021): *The Changing Dynamics of Regionalism in Central and Eastern Europe: The Case of the Three Seas Initiative*. Geopolitics, Volume 28.Taylor & Francis forrás: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650045.2021.1881489 (letöltve: 2023.01.26.) (17-18.o.)

[32] JARONCZYK, PRZYBYLSKI: *I.M.* (137.o.)

ESSZÉ

LENGYELORSZÁG POLITIKÁJA A 2014-ES UKRÁN VÁLSÁGOT KÖVETŐEN

Lux Benjámin

ABSZTRAKT

Lengyelország nagyon jelentős lépésekkel reagált a 2014-es krími annexióra, és a leghangosabban jelezte előre a 2022-es háború kitörését. A következő cikk a lengyel védelmi szektor reformját, az Ukrajnának nyújtott segítséget, és a tágabban vett lengyel külpolitikai összefüggéseket tekint át, amelyek a kiprovokálatlan orosz agressziónak voltak a következményei.

Kulcsszavak: Ukrajna, lengyel védelempolitika, haderőfejlesztés

BEVEZETÉS

A 2013/14-es ukrajnai eseményekre adott lengyel reakciók a biztonság több szektorát is érintették. Ennek alapját Varsó azon indítéka adta, hogy minél szélesebb körű és átfogóbb választ adjon az orosz fenyegetésre. Kezdve a gazdasággal, a lengyel kormány készen állt bármilyen Moszkvát sújtó szankció támogatására. Ami Ukrajnát illeti Varsó szándékát jól tükrözi, hogy már 2015-ben felajánlottak egy 100 millió eurós kölcsönt dél-keleti szomszédjuknak, az orosz szakadárok által sújtott régiók újjáépítésére (Zając, 2016, 146). Ami a társadalmi biztonságot illeti, a Polska Pomoc[1] program keretein belül 2014-től kezdve több fejlesztési, illetve segélyezési projekt is indult Ukrajnában, melyek széles körben igyekeztek a helyi lakosság életkörülményeit javítani. (Gov.pl, n. d.) Nemzetközileg a lengyel politikusok igyekeztek a lehető legtöbb platformon felhívni a figyelmet az ukrajnai helyzet súlyosságára, melyet ugyan a Nyugat mind NATO (NATO, 2014), mind EU szinten elítélt (Zając, 2016, 146) elítélt, de korántsem olyan mértékben, mint azt Varsó elvárta volna. Ráadásul az erőteljesen orosz ellenes retorika következtében a lengyel kormány kiszorult a konfliktus befejezését célzó tárgyalásos folyamatokból is, mely erősen hátráltatta az ország érdekérvényesítőképességét (Zając, 2016, 148).

A helyzet javítására a 2015-ben kormányra kerülő Jog és Igazságosság új, bi- és multilaterális megoldásokkal állt elő. Kezdve a lengyel–ukrán együttműködéssel, 2014 nyarán egy egyezmény keretein belül Lengyelország repeszálló mellényekkel és sisakokkal segítette dél-keleti szomszédját majd nem sokkal később a drónon gyártásával foglalkozó lengyel WB Electronics is több megállapodást kötött Ukrajnával. A legjelentősebb szerződés 2016. december 2-án került megkötésre mely Ukrajna 26 Minisztertanácsa és a Lengyel Köztársaság kormánya közötti védelmi együttműködésről szólt (Prawo.pl, 2016). Többnemzeti megállapodások terén kiemelendő a Három Tenger Kezdeményezés, illetve a Bukaresti Kilencek. Mindkettő valamilyen szakpolitikára fókuszáló, a régió országait érintő kezdeményezésként indult, céljuk részben egy konzultációs platform létrehozása volt, illetve mindkét esetben alapító tagként jelent meg Lengyelország (Kozma - Stepper, 2023). Míg a Bukaresti Kilencek (B9) egy Romániával közösen kezdeményezett és biztonsági kérdésekre fókuszáló projektként indult (Pawłuszko,

[1] Jelentése: Lengyel Segély

2021), addig a Három Tenger Kezdeményezés (TSI) egy Horvátországgal indított, a regionális gazdasági együttműködés elősegítésére és az infrastrukturális fejlődésre koncentráló kezdeményezésként jelent meg (Gov.pl, é. n.).

Végül meg kell említeni a Lublini Háromszöget, mely egy háromoldalú partnerség Lengyelország, Litvánia és Ukrajna között, és amelyet 2021-ben indítottak útjára azzal a céllal, hogy erősítse a Varsó, Vilnius és Kijev közötti kapcsolatokat és együttműködést (Kryptis, 2021). A szövetség indítékairól szólva megemlíthető, hogy egyrészt történelmileg ezek a nemzetek (a fehéroroszokkal együtt) a Lengyel-Litván Nemzetközösség etnikai komponensei voltak, másrészt mindegyik nemzet komoly biztonsági fenyegetésként tekint Oroszországra és annak tevékenységére. Ezt támasztja alá az is, hogy a három ország rendelkezik egy közös dandárral LITPOLUKRBRIG néven, amely 2017-ben érte el harckészültségét. Ez a magasabbegység fokozza az országok közötti katonai interoperabilitást, és segíti az ukrán hadsereget abban, hogy könnyebben alkalmazkodjon a NATO-szabványokhoz (Fryc, 2020).

A katonai biztonság terén Lengyelország nem csak nemzetközi együttműködésekre, hanem saját védelmi képességeinek erősítésére is nagy hangsúlyt fektet, melynek gyakorlati megjelenése, hogy 2014 óta a hadseregfejlesztés kulcsfontosságúvá vált a lengyel kormányok számára. 2016-ban kiadták a "Lengyel védelem 2032-es perspektívában" című dokumentumot, amely kitekintést tartalmazott arra, hogy Lengyelországnak hogyan kell felkészülnie a jövő kihívásaira és fenyegetéseire (Gov.pl, 2016; Nyilas-Stepper, 2023a,b).

VÁLTOZÁSOK 2022. FEBRUÁR 24. UTÁN

Az orosz fegyveres támadás megindulása drasztikus változást hozott számos területen, melyekből elemzésünk szempontjából a legfontosabb szegmens a NATO és EU tagállamok Oroszországgal szembeni – többnyire – egységes fellépése. Ellentétben 2014-gyel - amikor még nem volt meg a lengyel álláspont mögötti kellő nemzetközi támogatás – 2022-ben a nyugati világ Lengyelországhoz hasonlóan reagált az eseményekre, és már több euroatlanti ország is a komolyabb Ukrajna melletti kiállásra, erőteljesebb szankciók bevezetésére, majd később fegyverek szállítására szánta rá magát. Ez a hozzáállás nem volt egységes Közép-Európában (Nyilas, 2023;

Rada, 2021; Rada, 2022; Rada, 2023; Rada, 2024; Rada et al, 2023; Rada-Nyilas, 2023)

Mint látható, a lengyel kormány álláspontja nem, csak a nemzetközi hozzáállás változott, amely lehetővé tette, hogy Varsó drasztikusabb lépéseket tehessen Ukrajna megsegítésére. Lengyelország a szankciók sulykolásán túl, a fegyverszállításokban is vezető szerepet tölt be, melyet jól mutat, hogy Zbigniew Rau lengyel külügyminiszter már alig 2 héttel február 24-ét követően felajánlotta Ukrajna számára hadserege MiG-29-es vadászgépeit (Borger – Wintour, 2022). Ez ugyan amerikai nyomásra még nem valósulhatott meg, azonban közel másfél évvel a harcok fellángolását követően kijelenthetjük, hogy Varsó az ukrán haderő egyik legkiemelkedőbb beszállítójává vált. 2023 tavaszára a lengyel fegyveres szállítmányok közel 300 T-72M1 és 20 PT-91M harckocsit, 72 AHS Krab önjáró löveget 155 mm-es ágyúval, 80 BMP-1 gyalogsági harcjárművet, 54 MT-LB-t és 24 Dozor-B páncélozott személyszállító járművet, valamint 1000 Piorun hordozható légvédelmi rakétarendszert tartalmaztak (Trade Register, n. d.). Ezeken túl a lengyelek több tucat Leopard 2A4 harckocsi és - közel egy évvel később ismét - MiG-29-es vadászrepülőgépek Ukrajnának való küldését vállalták (DW, 2023).

A fegyverszállításon túl a lengyelek egyéb módokon is igyekeznek segítséget nyújtani az ukrán társadalom számára. A háború kitörése óta több mint 10 millió határátlépés történt Ukrajnából Lengyelországba, melyből több mint másfél millióan igényeltek valamilyen védelmi státuszt (UNCHR, é. n.). Az ilyen mennyiségű ember hosszabb távon történő kezelése gazdaságilag és társadalmilag is nagy kihívást jelenthet. A gazdasági oldalt jól mutatja, hogy a lengyel állam által nyújtott pénzügyi támogatást a felére kellett csökkenteni. A társadalmi szegmens azonban más képet mutat, ugyanis felmérések szerint a lengyel társadalom körében egyre nagyobb az ukránok felé érzett szimpátia. Egy 2023-as felmérésén a megkérdezettek 51%-a vélekedett pozitívan dél-keleti szomszédaikról, amely 18%-kal magasabb, mint 2014-ben (CBOS, 2023).

Ukrajna politikai szinten való támogatása is soha nem látott mértéket öltött, amit jól mutat, Mateusz Morawiecki 2022 márciusi kijevi látogatása is (Aljazeera, 2022). A két ország vezetői közötti személyes konzultációk azóta rendszeressé váltak, melyből az utolsó jelentős találkozóra 2023 áprilisában került sor (Tvpworld, 2023).

VÁRHATÓ TENDENCIÁK – SZAKÉRTŐI VÁLASZOK

Lengyelország Ukrajna irányába történő elköteleződése jelenleg megkérdőjelezhetetlen. Átfogó segítséget nyújtanak politikai, katonai, humanitárius, illetve gazdasági téren is, valamint mindent megtesznek dél-keleti szomszédjuk euroatlanti integrációjának felgyorsítása érdekében. Kérdés azonban, hogy mi várható a jövőben. Ennek megválaszolására egy angol nyelvű anonim kérdőíven keresztül 10 lengyel és magyar szakértő, valamint diplomata osztotta meg véleményét az elkövetkezendő időszak lengyel Ukrajnapolitikával kapcsolatban.

SZEKTOROK HANGSÚLYOSSÁGA

Mint láthattuk, a lengyel támogatás sok szektort érint, azonban nem egyértelmű, hogy mely szegmens mennyire jelentős. A megkérdezett szakértők válaszai alapján Lengyelország számára a katonai szempontok a legfontosabbak az Ukrajnapolitikát illetően, melyet követ a történelmi és társadalmi-, végül pedig a gazdasági szegmens. Utóbbiról érdekesség, hogy a kitöltők 30%-a szerint a gazdasági kérdések „inkább nem" játszanak meghatározó szerepet az Ukrajnát érintő lengyel külpolitika alakításában.

VÁLASZTÁS

November végén parlamenti választásokat tartanak Lengyelországban. A jelenlegi felmérések szerint a kormányzó PiS párt vezeti a közvéleménykutatásokat, azonban késő őszig szoros verseny várható, mivel nemcsak a fő ellenzéki párt, a PO jelent veszélyt a

jelenlegi kormány számára, hanem a radikális jobboldali Konfederajca folyamatos erősödése is. Témánkat illetően döntő kérdés lehet, hogy az választások eredménye befolyással lesz-e Lengyelország Ukrajnapolitikáját, azonban a kitöltők túlnyomó többsége úgy véli, hogy Varsó hozzáállása nem fog jelentősen változni.

MÚLT SÉRELMEI

A lengyel és ukrán történelemben akadnak olyan időszakok, melyekre nem szívesen emlékeznek vissza a felek, amelyeket a mai napig nem sikerült teljesen elrendezni, és amelyek konfliktus forrásaként szolgálhatnak a jövőben. Ilyen Stepan Bandera és a volhíniai mészárlás kérdésköre, azonban a szakértők 70%-a szerint ez a probléma kezelhető, csupán 1 kitöltő gondolja az ellenkezőjét,

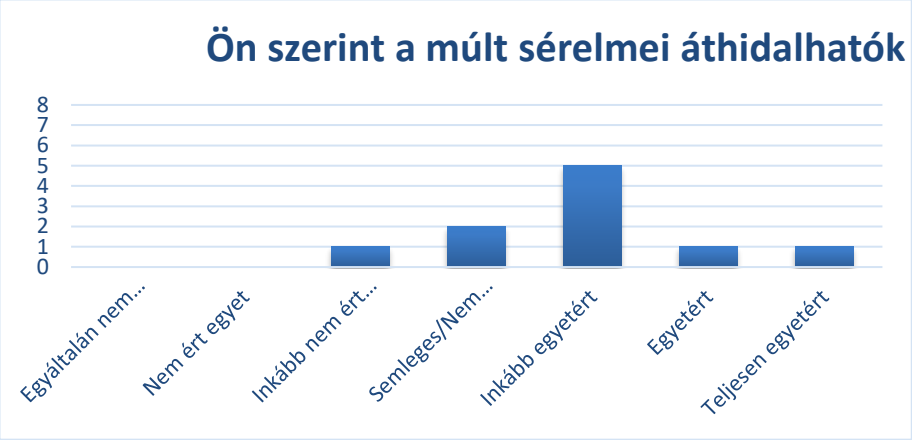

ketten pedig semleges álláspontot képviselnek.

TÁRSADALMI TÁMOGATÁS

Ahogy korábban szó volt róla, az ukránok elfogadása a lengyel társadalomban egyre növekszik, azonban elkerülhetetlen, hogy ekkora számú tartós bevándorlás során megjelenjen társadalmi feszültség. Ennek jelei azonban a megkérdezett szakértők szerint egyelőre nem észlelhetők, ugyanis 90%-uk gondolja úgy, hogy a lengyelek véleménye az ukránokról inkább jó, mint rossz.

BÉKEFENNTARTÁS

Néhány héttel a háború kitörése után Jarosław Kaczynski, a kormányon lévő Jog és Igazságosság pártelnöke azt javasolta, hogy a NATO küldjön békefenntartókat Ukrajnába, azonban ezt mind a NATO, mind Kijev is elutasította, mivel az ukrán csapatok az ország területének több mint 80%-át uralták. Lehetetlen megmondani, hogy a háború hogyan fog alakulni, azonban a kitöltők 70%-a szerint egy olyan szcenárió, ahol Lengyelország békefenntartókat küld Ukrajnába, valószínűtlen, csupán 20% gondolja ezt – a háború alakulásának függvényében – reálisnak.

UKRAJNA TÁMOGATÁSA A VÉGSŐKIG, VAGY KIEGYEZÉS AZ OROSZOKKAL?

Azzal az állítással, hogy Varsó kész a háború alakulásától függetlenül a végsőkig támogatni Kijevet, a válaszadók meggyőző 90%-a értett egyet, és csupán 1 semleges válasz érkezett. Ezzel szoros összefüggésben minden megkérdezett elképzelhetetlennek tartja, hogy Lengyelország szakítva eddigi politikájával az oroszokkal való kiegyezés mellett foglaljon állást.

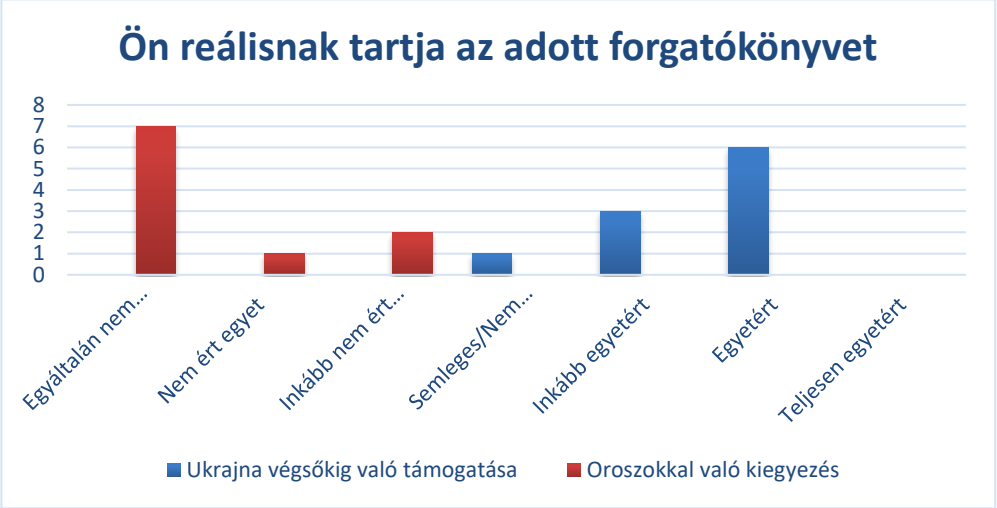

A FEGYVERSZÁLLÍTÁS PROBLEMATIKÁJA

Az Ukrajnába áramló fegyvermennyiség óriási mértékeket ölt, mely eszközök a háború lezárulását követően is az országban maradnak. A kérdés megosztotta a megkérdezett szakértőket, a válaszadók 60%-a gondolja úgy, hogy a felhalmozódott fegyverek nem fognak biztonsági kockázatot jelenteni a régióra nézve, 30% azonban ellentétes álláspontot képvisel.

LENGYEL KÖZÉPHATALMI KITÖRÉSI LEHETŐSÉGEK ÉS A LUBLINI HÁROMSZÖG

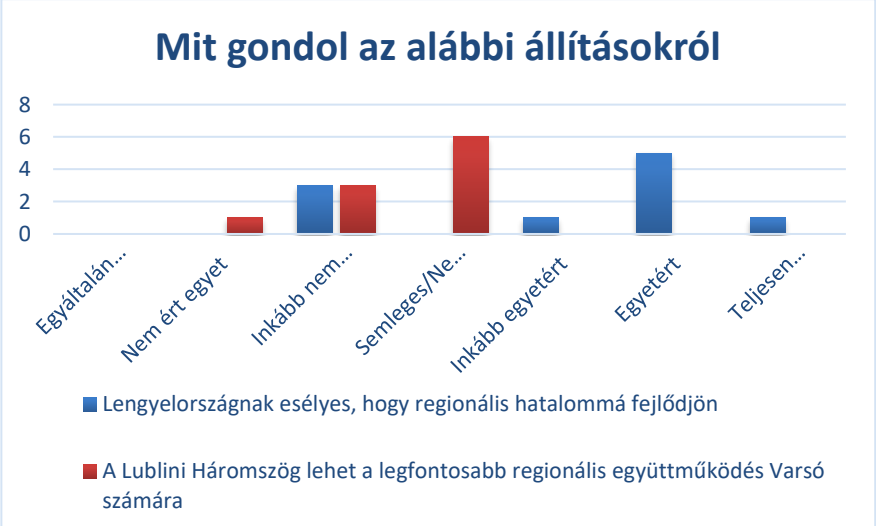

Lengyelország egyre komolyabb szerepet tölt be regionális szinten, melynek az orosz–ukrán háborúban tanúsított magatartása és a haderőfejlesztésének mértéke még nagyobb lendületet adott. A megkérdezett szakértők 70%-a valamilyen mértékben egyetértett azzal az állítással, hogy Lengyelországnak lehetősége van arra, hogy a közép- és kelet-európai régió megkerülhetetlen szereplőjévé váljon. Ezen célok vonatkozásában Varsó tenni akarását jól mutatja a részben Lengyelország által alapított multilaterális együttműködések számának növekedése, melyből a legszorosabb és a háborúhoz leginkább kapcsolódó kezdeményezés a Lublini Háromszög. Hogy mi lesz ennek a trilaterális együttműködésnek a sorsa azt a szakértők sem látják még tisztán, a kitöltők 60%-a semleges

választ adott arra a kijelentésre, hogy Varsó Kijev és Vilniusz kooperációja lehet Lengyelország számára a legfontosabb regionális együttműködés.

KONKLÚZIÓ

Lengyelország számára az ukrán háború egy történelmi kihívást és egyben lehetőséget is jelent. Most megerősíthetik regionális nagyhatalmi pozícióikat, de ehhez partnerekre van szükségük. A lengyel törekvések kihatottak a V4 együttműködésre (Stepper, 2022), felértékelték a lublini együttműködést a litvánokkal, és a B9 formációt, aminek másik támogatója Románia. Az ukránok támogatása megkérdőjelezhetetlen, de közben a múlt sérelmeire is emlékszik a lengyel társadalom, ez továbbra is komplex társadalmi kontextusba helyezi a politikai értelemben egyelőre egyértelmű és egyszerű kérdést: Varsó a végsőkig támogatja Kijevet. A közelgő 2023. év végi lengyel parlamenti választások újabb kérdéseket vetnek majd fel, de a kézirat lezárásának időpontjában 2023 elején a válaszokat még megbecsülni is nehéz ezzel kapcsolatban.

Felhasznált irodalom

„Agenda for Talks between Ukraine's Zelenskyy and Poland's Leaders". S.A Telewizja Polska. https://tvpworld.com/68971658/agenda-for-talksbetween-ukraines-zelenskyy-and-polands-leaders.

Borger, Julian, és Patrick Wintour. „US Dismisses Polish Plan to Provide Fighter Jets to Be Sent to Ukraine". The Guardian, szak. World news. Elérés 2023. április 21. https://www.theguardian.com/world/2022/mar/08/poland-mig-29-jets-usukraine.

„CBOS Foundation - publications - polish public opinion". https://www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php.

dw.com. „Poland to Transfer MiG-29 Jets to Ukraine within Days – DW – 03/16/2023". https://www.dw.com/en/poland-to-transfer-mig-29-jets-toukraine-within-days/a-65009216

Fryc, Mariusz. „The Lithuanian-Polish-Ukrainian Brigade's development potential in the context of regional security". Scientific Journal of the Military University of Land Forces 195 (2020. március 17.): 5–11. https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.0247

Kryptis, Dizaino. „The Lublin Triangle Foreign Ministers Meeting in Vilnius Focuses on Enhanced Trilateral Cooperation, Situation in the Region", 2021. https://urm.lt/default/en/news/the-lublin-triangle-foreign-ministers-meeting-invilnius-focuses-on-closer-trilateral-cooperation-situation-in-the-region.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych. „Polska pomoc - Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Portal Gov.pl". https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polskapomoc

Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland. „Three Seas Initiative - Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland - Gov.Pl Website". https://www.gov.pl/web/diplomacy/three-seas-initiative.

Ministry of National Defence. „Polish Defence in the Perspective of 2032 - Ministry of National Defence - Gov.Pl Website". https://www.gov.pl/web/national-defence/polish-defence-in-the-perspective-of-2032.

NATO. „North Atlantic Council Statement on the Situation in Ukraine", 2014. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_107681.htm

Nyilas, Laura, 2023. Common Challenges and Cooperation with the Visegrad Four: Sectoral Analysis of the Visegrad Security. In: Rada, Peter (ed.). The Past, Present and the Future of the Visegrad Cooperation. Budapest: Budapest Metropolitan University, pp. 35-48.

Nyilas, Laura, Stepper, Péter: "A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása I. Csehország és Szlovákia", MKI Elemzés, KE-2023/40.

Nyilas, Laura, Stepper, Péter: "A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása II. Lengyelország", MKI Elemzés, KE-2023/41.

Kozma, Klementina – Stepper, Péter (2023) Az atlantizmus bástyái: Lengyelország és Románia kapcsolatai az Amerikai Egyesült Államokkal a 2020-as években, *Külügyi Szemle*, 22:4, 96-121.o.

Pawluszko, Tomasz. „THE RISE OF GEOPOLITICS IN POLAND AND EASTERN EUROPE: THE THREE SEAS AND THE BUCHAREST NINE INITIATIVES". The Copernicus Journal of Political Studies, sz. 1 (2021. szeptember 10.): 5–26. Elérés 2023. január 16. https://doi.org/10.12775/CJPS.2021.001.

„Polish, Czech and Slovenian PMs Visit Kyiv in EU Show of Support". https://www.aljazeera.com/news/2022/3/15/polish-czech-slovenian-pms-visitkyiv-eu-show-support.

Rada, Péter, Nyilas, Laura: "Europe Whole and Free and the Global Zeitenwende", European Mirror, Vol. 16, No. 2 (2023), pp. 73-88. https://doi.org/10.32559/et.2023.2.5

Rada, Peter: "The Rubik's Cube of Visegrád", in: Kancik-Kołtun, Ewelina (ed.) (2022): 30 Years of the Visegrad Group. Volume 2: Basic Project Ideas and International Reality, Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press, pp. 1-16.

Rada, Peter: "US-Visegrad Realities in Biden's World of Democracies", Politics in Central Europe, Vol. 20, No. 1 (2024), pp. 193-210. https://doi.org/10.2478/pce-2024-0008

Rada, Péter, Usiak, Jaroslav, Ewelina, Kancik-Koltun, Ewelina, Cabada, Ladislav, 2023. Highlights of Visegrad in our Perspective. In: Rada, Péter (ed.), 2023. The Past, Present and Future of Visegrad Cooperation. Budapest: Budapesti Metropolitan Egyetem (2023) pp. 2-12.
Rada, Péter, 2021. 30 years of Visegrad Cooperation and the Transatlantic Relations". BiztPol Affairs, Vol. 9. No. 2, 3-13. o.
Rada, Péter: "Ukrajna és a világrend", MKI Elmezés, KE-2023/24 (2023), https://hiia.hu/wp-content/uploads/2019/05/KE_2023_24_UA_Ukrajna_es_vilagrend_Rada.pdf
SIPRI. „Trade Registers". https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php.
Stepper, Péter (2022) A V4-együttműködés politikaelméleti magyarázata(i) : A funkcionalista integrációelmélet strukturalista alternatívája, *Külügyi Szemle* 21:1, 3-34. o.
Zając, Justyna. Poland's Security Policy. London: Palgrave Macmillan UK, 2016. https://doi.org/10.1057/978-1-137-59500-3.
Ukraina-Polska. Umowa w sprawie wzajemnej współpracy w dziedzinie obronności. Warszawa.2016.12.02. - Prawo.pl". https://www.prawo.pl/akty/m-p-2019-50,18806214.html.
UNHCR. „Ukraine Refugee Situation". https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine.

OLVASMÁNYAJÁNLÓ

TRANSITION «VERTE» ET MÉTAUX « CRITIQUE»
ALTERNATIVES SUD, VOLUME 30-2023 / 1

Papp Gábor

*Az Alternatives Sud egy, a Centre Tricontinental névre hallgató belga NGO kezdeményezésére létrejött sorozat, melynek célja, hogy "*ismertesse a Déli alternatív gondolkodásmódokat és kezdeményezéseket, ezzel hozzájárulva az Észak-Dél kapcsolatának jövőjéről szóló eszmecseréhez.*"*

A kötet 9 fejezetben mutatja be a zöld átmenethez kapcsolódó folyamatok árnyoldalait, melynek során elsősorban a nyersanyag-kitermelésre, valamint egyes megújuló / zöld energia infrastruktúrák (pl: napelem park, hidrogén) applikációjának és működtetésének környezetre és társadalomra gyakorolt hatásaira fókuszál.

A különálló írásokat a vezércikk azon kritikus hangvételű felütése köti össze, mely szerint "*A szén-dioxid mentes jövő ígérete se nem igazságos, sem pedig tartós. Anyag-intenzív, feszegeti az extraktívizmus határait, áthelyezi a gazdag országok zöldítési költségeit a fejlődő országokra, miközben újratermeli a gyarmati típusú kapcsolatokat.*"

E kvázi tételmondat szemüvegén keresztül kerül bemutatásra a latin-amerikai lítium háromszög országainak (Argentína, Bolívia, Chile) lítium-kitermelése, illetve azzal kapcsolatos politikái. Noha a lítium világkitermelésének 80%-át csupán Chile és Ausztrália együttesen kiteszi, a legnagyobb tartalékkal pedig elvileg Bolívia rendelkezik, mindebben éles változások mehetnek végbe a mexikói lelőhelyek közelmúltbeli felfedezésének fényében (fejezet 3-4-5).

Madagaszkár ritkaföldfémjeinek potenciális kitermelésén keresztül (fejezet 6.) felvázolásra kerülnek az ezen tevékenységben rejlő gazdasági, környezeti és geopolitikai kihívások, valamint az ezzel kapcsolatos "*áldozati-politika*" és "*áldozati-területek*" koncepciója is.

A 7. fejezet egyrészt Algéria, Marokkó és Tunézia napenergiával és hidrogén-előállítással kapcsolatos projektjein keresztül mutatja be az ezen technológiákban rejlő kihívásokat, többek között kihangsúlyozva azok rendkívüli vízigényét, másrészt bemutatja a "*zöld kolonializmus*" koncepcióját is.

A különböző hatások mellett a kötet figyelmet szentel annak is, a kialakult helyzetre a bányavállalatok milyen eltérő stratégiákkal válaszolnak, valamint, hogy a bányaipar hogyan tervez profitálni az energia-átmenetből, mindeközben igyekszik lerántani a leplet ezen stratégiák egyes elemeinek "*zöldre festés*" jellegéről (fejezet 2.). Szintén intézményi szempontként ugyanakkor igyekszik felhívni a figyelmet a "*gondoskodási kötelezettség*" ("*devoir de vigilance*" / "*duty of care*") gyakorlatára és annak esetleges ambivalens megvalósulásaira a Kongói Demokratikus Köztársaság példáján keresztül (fejezet 8.).

Összességében a tanulmánykötet fő erőssége, hogy olyan nézőpontokat és fogalmakat mutat be, melyek igen távol állnak - kiváltképpen magyar olvasók szemszögéből - az energiáról szóló diskurzus fő sodorvonalától, így a témában elmélyülni és/vagy a mainstreamtől eltérőt olvasni vágyók egyaránt megtalálhatják benne a számításukat.

***